

Početcima katehetskog rada Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK

272-47 (497.5 Đakovo), 18/20*

s. Estera Radičević

Samostan Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu

O početcima katehetskog rada sestara sv. Križa u Đakovu pisalo se na više mjesta i s različitih gledišta. U ovom članku željela bih uzeti u obzir najprije kronike samostana koje ranije nisu bile dostupne, uspomene samih sestara koje su pohađale katehetsku školu i bile među prvim katehisticama, i otkriti ono što je možda bilo sakriveno, jer nažalost o ovoj školi nema nikakve dokumentacije ili ono što postoji mora se uspoređivati s drugim dokumentima. Moralo se također ponovno iščitati nekrologe pokojnih sestara, a imale su bilo kakve veze s vjeronaukom. U Đakovu je postojala i djelovala Škola za formaciju *katehistica*. Bila je to ustvari ilegalna škola nakon što su ukinute i podržavljene sve samostanske škole. Škola je radila u tri etape u vremenu od 1957. do 1971. godine i nju su pohađale sestre sv. Križa, ali i sestre drugih redovničkih družbi – uršulinke, noterdamke, dominikanke i druge. Zbog straha od pretresa kuće i arhiva, sva je dokumentacija uništena. Nisu se izdavale ni svjedodžbe ni ikakve potvrde koje bi svjedočile da su sestre završile ovu školu. No njihovi profesori, profesorice, poglavari i biskup Stjepan Bäuerlein znali su koja je sestra pohađala i završila školu i tako su mogle dobiti kanonsku misiju za poučavanje vjeronauka izvan školskog prostora i na župama. U svakom slučaju bila je to specifična škola, ali je radila vrlo dobro i osposobljavala sestre za predavanje vjeronauka, jer do ukidanja škola 1945. sestre nisu nikada predavale vjeronauk. Zato je to i za njih bio veliki izazov. No vrlo su se dobro snašle i kvalitetno radile i rade sve do danas.

Ključne riječi: Milosrdne sestre sv. Križa, Katehetska škola, vjeronauk, Đakovo, Stjepan Bäuerlein.

Dolazak i rad Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu 1868.

Kao i mnoge druge redovničke zajednice osnovane u 19. st. i zajednica sestara sv. Križa karitativna je družba osnovana sa svrhom da djeluje na socijalnom planu s ciljem proširivanja djelatnosti, što se s vremenom i događalo. Karizma sestara sv. Križa to je i omogućivala jer je njihov utemeljitelj švicarski kapucin o. Teodozije Florentini¹ ovu zajednicu osnovao pod geslom *Potreba vremena volja je Božja*, a jednom je prilikom napisao: „Htio sam ove družbe tako urediti da pristaju svagdje, da ih se svugdje primi, da prođu u sve situacije”.² Družbu Milosrdnih sestara sv. Križa osnovao je, uz svesrdnu pomoć i podršku prve generalne poglavarice bl. Majke M. Terezije Scherer³,

1 O. Teodozije Florentini (1808. – 1865.), krsnim imenom Antun Crispin, rođen je u švicarskom gradu Münsteru. Vrlo nadaren i inteligentan završio je školu i smiješila mu se blistava budućnost. Ali on se opredijelio za duhovni poziv te je stupio u samostan kapucina. Nakon redovničke formacije i svećeničkog ređenja bile su mu povjeravane odgovorne dužnosti u zajednici – učitelja novaka, gvardijana, profesora. U Badenu je bio gvardijan i duhovnik ženskog samostana Maria Krönung. Tu je postao svjestan zahtjeva i potreba vremena u kojem je živio i tu je započeo njegov angažman ne samo na duhovnom nego i na prosvjetnom i socijalnom području. Kao katedralni župnik u Churu počinje ostvarivati svoje zamisli. Godine 1845. osniva žensku redovničku zajednicu Sestara sv. Križa čija je prvotna svrha bila odgojno-prosvjetni rad. Vrlo brzo njegovo djelovanje proširilo se i na djela karitasa. U Churu je organizirao regularnu njegu bolesnika i sagradio bolnicu Križ. Djela karitasa preuzima nova zajednica Milosrdnih sestara sv. Križa, osnovana 1856., ali ne napušta ni prosvjetno djelovanje. O. Teodozije jedan je od rijetkih ljudi koji je shvatio važnost tiskarstva. Zato je kupio tiskaru, koja je bila u funkciji sve donedavno i osnovao udrugu koja je trebala brinuti o širenju dobre štampe. Pokušao je, kupnjom tvornica sukna i papira, osigurati radnicima pristojnu zaradu i život dostojan čovjeka, ali konkurencija je bila prejak, a financijska sredstva nedostatna i ovaj hvalevrijedan pothvat je propao. Važno je spomenuti da je to bio prvi pokušaj rješavanja radničkog pitanja. Smrt ga je stigla na putu u Heidenu u Njemačkoj, u gostionici jednog protestanta, kamo je svratio na prenoćište iscrpljen ne samo od dugih putovanja nego i od briga kako uzdržavati ustanove koje su se množile. Umro je od moždane kapi u rano jutro 15. veljače 1865. Bio je izuzetan čovjek i živio je daleko ispred svojega vremena. Usp. GADIANT, Veit, *Der Caritasapostel Theodosius Florentini*, Luzern, 1946.; TOMAS, s. Finka, *Povijest i duhovnost Družbe Milosrdnih sestara sv. Križa, u Stoljetnica života i rada Milosrdnih sestara svetoga Križa na Sušaku*, urednici RADIČEVIĆ, s. M. Estera, HOŠKO, Emanuel, Đakovo-Rijeka, 2005.; HUBER s. Gertrud, *Otac Teodozije Florentini*, Đakovo, 1983.

2 Usp. HUBER, s. Gertrud, navedeno djelo, str. 20.

3 Katarina Scherer (1825. – 1888.) pridružila se novoosnovanoj zajednici Sestara sv. Križa unatoč protivljenju svoje obitelji, jer to je bilo vrijeme kad su se drugi samostani zatvarali i bilo je vrlo neizvjesno hoće li se jedna nova zajednica uopće održati. Ali Katarina je bila hrabra i odlučna darovati svoj život bližnjemu. Bila je vrsna učiteljica, ali je isto tako bez kolebanja prihvatila dvorbu bolesnika, vođenje ubožnica, kao i vodstvo redovničke zajednice. Kad je trebalo spasiti čast Utemeljiteljeva obraza i njegovo djelo, jer su nakon njegove smrti ostali veliki dugovi, ona je sa svojim sestrama na sebe preuzela teret njihove otplate i izvela zajednicu iz kriznih situacija,

godine 1856. u mjestu Ingenbohl u srednjoj Švicarskoj, gdje se i danas nalazi generalna kuća. Iz ovoga mjesta kroz više od 150 godina postojanja zajednica se proširila gotovo na sve kontinente, a porasla je i brojčano. Danas u svijetu djeluje nešto više od 2000 sestara, a u Hrvatskoj provinciji oko 250. I otac Teodozije i Majka M. Terezija bili su vrsni pedagozi i prosvjetni djelatnici. Sestrama učiteljicama sam je o. Teodozije davao smjernice rada, pisao stručne pedagoške članke, često i sam nadgledao njihov rad u školi. Bila mu je važna izgradnja srca i karaktera mladog čovjeka, a ne samo predavanje nastavnog gradiva.⁴ U odgojno-prosvjetnom radu dale su sestre sv. Križa nemjerljivi doprinos gdje god su se bavile ovom djelatnošću.

Skupina od deset sestara bila je već potpuno spremna za put u Sjevernu Ameriku kada je generalnoj poglavarici stigla molba biskupa Josipa Jurja Strossmayera da pošalje sestre u Đakovo kako bi ovdje preuzele rad na školama, te da „budu majke i odgojiteljice mome narodu”, kako je to izričito u svojem pismu pozivu izrekao biskup. Majka M. Terezija nije se dugo dvoumila. Umjesto u Ameriku sestre su stigle u Đakovo. Među prvih deset bile su četiri učiteljice.⁵ Već su znale koji ih posao čeka – rad na četverorazrednoj ženskoj pučkoj školi, konvikt za učenice, ženska preparandija i rad u maloj bolnici biskupskog vlastelinstva.⁶

Došavši u Đakovo, sestre su preuzele gore spomenute škole koje su već egzistirale i na kojima su radile sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskoga iz Zagreba. Milosrdnice su započele školu u novoj školskoj zgradi, čiju je gradnju počeo još 1845. godine biskup Josip Kuković, ali je bila tek sada 1856. godine dovršena.⁷ O početku rada sestara milosrdnica u *Povijesti*

te se pod njezinim vodstvom broj novih filijala množio i zajednica jačala i brojem i duhom. Njezine herojske kreposti priznala je Crkva uvrstivši je u zbor blaženika 31. listopada 1995. Usp. TOMAS, s. Finka, nav. dj.; P. DIETHELM, Walter, *Kraljica, majka i sluškinja*, Đakovo, 1986.; HUBER, s. Gertrud, nav. dj.

- 4 Sestrama učiteljicama u prve Konstitucije napisao je sljedeće: „Svrha škole, utjecaj na razumsko i čudoredno oplemenjenje mladeži može se postići samo onda ako je vjera temelj cjelokupnog odgoja. Stoga trebaju sestre nastojati, kako svojim primjerom tako i nastavom, dovesti djecu do ljubavi prema Bogu, do radosnog slušanja njegove volje, općenito do vršenja svih vjerskih, čudorednih, domaćih i građanskih kreposti. To je duša i bit cijele njihove nastave”. HUBER, s. Gertrud, nav. dj. str. 28–29.
- 5 Arhiv Milosrdnih sestara Đakovo (dalje AMSD), *Proširena Kronika Hrvatske provincije Družbe sestara sv. Križa u Đakovu 1868. – 1914.*, str. 3sl. (dalje Proširena kronika).
- 6 AMSD, *Kronika – Zapisi Provincije sestara sv. Križa u Đakovu, 1868. – 1951.* (dalje Kronika – Zapisi), str. 2.
- 7 Zgrada postoji još i danas. U njoj je nakon 1945. jedno vrijeme bio đачki dom, a onda sve do

samostanskih škola u Đakovu čitamo sljedeće: „Dne 26. studenoga (1856.) oko 8 ure ujutro povede tada ravnajući učitelj Antun Šunić žensku mladež (82 ih na broju) iz svoje škole u samostan, gdje ih predade tadanjoj ravnateljici sr. Paulini Köll.”⁸ Te godine bila su samo dva razreda, ali se već sljedeće otvorio i treći, te šk. god. 1857./58. i četvrti. Tako je zaslugom đakovačkih biskupa bila u Đakovu otvorena potpuna djevojačka osnovna škola. Bila je to prva i jedina djevojačka škola u Slavoniji na narodnom jeziku.⁹ Uz pouku u školi sestre su vodile i internat.¹⁰ Škola je imala osam odjeljenja – četiri za internatske učenice i četiri za one koje su dolazile od kuće. Na školi je radilo osam sestara učiteljica i dva vjeroučitelja.¹¹

Osim ženske pučke škole u Đakovu postojala je i muška preparandija, a 1865. osnovao je biskup Strossmayer i žensku preparandiju. Radila je do donošenja novog školskog zakona 1875., i u tih deset godina na preparandiji su 44 djevojke završile svoje školovanje i stekle učiteljsko zvanje, među njima i nekoliko sestara sv. Križa. Nadzor nad obukom u školama imala je crkvena vlast, a svjetovna se vlast brinula za vanjske potrebe škole. Sestre sv. Vinka napustile su Đakovo 1866. godine,¹² a do dolaska sestara iz Švicarske i početka njihova rada na školama djevojčice su poučavali civilni učitelji.

Najveća zapreka sestrama sv. Križa, kada su došle u Đakovo, bilo je nepoznavanje jezika, koji je za njih bio „vrlo težak”, kako je u svojim prvim izvještajima Majci M. Tereziji u Švicarsku pisala poglavarica s. Justina

1991. vojarna. Kad je vraćena pravom vlasniku, Samostanu sestara sv. Križa, tri godine su u njoj bile izbjeglice iz Bosanske Posavine, (1992. – 1995.). Zgrada je obnovljena i u njoj danas stanuju sestre. Ovdje se održavaju privatni satovi glazbe i instrukcije iz nekih predmeta, te se tako može kazati da je zgrada na neki način vraćena prvotnoj svrsi. Danas nosi naziv Dom Majke Marije Terezije, na spomen njezina četverostrukog pohoda ovoj kući.

8 *Povijest samostanskih škola u Đakovu* (rukopis), (dalje *Povijest samostanskih škola*), str. 2.

9 AMSD, br. 83/1933.

10 Zanimljiv je podatak da su od početka internatske učenice išle u posebne razrede, a one koje su dolazile iz grada posebno. Tako je bilo sve do godine 1863. kada se u internat upisalo samo 29 učenica, pa je ravnateljstvo uvidjelo da se za taj mali broj učenica ne isplati otvarati posebna četiri razreda. Zato je te godine spojen internat s externatom te je tako ostalo sve do kraja. Usp. *Povijest samostanskih škola*, str. 5.

11 „... i sa dva katehete, od kojih je za konvikt vazda bio jedan od gg. profesora a za externat jedan od domaće gg. kapelana.”, *Povijest samostanskih škola*, str. 4.

12 O radu Sestara Milosrdnica u Đakovu vidi: VRAČIĆ, s. Berislava-KOVAČIĆ, s. Alfonza: *Sestre Milosrdnice sv. Vinka Pualskog s Kućom Maticom u Zagrebu 1845.-1995., II. Družbine filijale*, Zagreb, 1998., str. 145. s.

Straub.¹³ Sigurno su uložile velikog truda u učenje, jer već školske godine 1869./70. uz imena civilnih učitelja na preparandiji nalazimo i imena s. Nikomedije Erb, s. Angeline Fritz i s. Huberte Bremm, a na ženskoj pučkoj školi ime s. Kuniberte Miesmer.¹⁴ Nakon što se više nisu mogle školovati za učiteljsko zvanje na preparandiji u Đakovu, sestre su se obrazovale na učiteljskoj školi sestara milosrdnica u Zagrebu.

Kroz punih 75 godina Milosrdne sestre sv. Križa radile su u odgoju i prosvjeti ne samo u Đakovu nego i u Herceg Novom, Donjem Miholjcu, Nuštru, Bosanskom Brodu, Slavonskom Brodu, Sušaku i drugim mjestima. Rad sestara na ovom području u Đakovu može se pratiti iz rukom pisane *Povijesti samostanskih škola*, u kojoj na 400 stranica možemo iščitati kako je tekao rad u školama, gotovo sve do njihovog zatvaranja.

Katehetski rad Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu nakon oduzimanja škola

Ukidanje samostanskih škola 1945. godine

U *Kronici provincije* br. I. za 2. lipnja 1945. godine zabilježeno je sljedeće: „Izaslanik školske vlasti prof. Vukmanović saopćuje nam usmeno da su u novoj državi sve privatne škole podržavljene. Zatražio je popis učiteljskog osoblja, školski inventar i biblioteku s primjedbom, da će učiteljice redovnice moći na školi i dalje raditi, ako se sekulariziraju. U tu svrhu sazvaio je u našem samostanu sjednicu svih sestara učiteljica, samo provincijala nije smjela biti prisutna. Pokušavali su da sestre pridobiju za sekularizaciju, ali nijedna sestra nije privoljela. Nijedna nije htjela biti učiteljicom, a ne biti redovnica. Nisu dale prednost učiteljskom zvanju pred redovničkim. Tako su jednim potezom oduzeli sve naše škole. Zatražen je školski arhiv, Nije nam bila ni dana mogućnost da završimo s učenicama školsku godinu.”¹⁵

13 AMSD, neprotokolirano pismo od 18. 6. 1868.

14 *Povijest samostanskih škola*, str. 30.; VIDOVIĆ, s. Kasilda, *Odgojno-prosvjetno i karitativno djelovanje Družbe sestara svetoga Križa u Đakovu*, referat održan na Simpoziju u Đakovu 15. – 16. 11. 1989. pod pokroviteljstvom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i u organizaciji Biskupskog ordinarijata u Đakovu, Akademijina zavoda za znanstveni rad iz Osijeka i SO Đakovo. Referat je objavljen u časopisu *Diacovensia*, br. 1/1995.

15 Isto.

Napuštanje školskog rada, pa i otkazi u bolnicama, stajalo je mnogu sestru teških kušnja. No primile su to redovnički i prihvale se različitih poslova, pa i odlaska u nadnice jer su im bile uskraćene i krušne karte koje su svi drugi građani dobili. Provincijalna uprava našla se u vrlo teškoj situaciji. Trebalo je smjestiti toliki broj sestara – primjerice iz bolnice na sv. Duhu u Zagrebu dobilo je u jednom danu 26 sestara otkaz, na Rebru 50, kao i u drugim bolnicama.

Uz podršku i savjet nadbiskupa Alojzija Stepinca provincijalna poglavarica majka Amadeja Pavlović (1943. – 1955.) započela je nešto gotovo revolucionarno. Poslala je sestre u župski pastoral.¹⁶ Nitko nije bio pripremljen za ove nove djelatnosti, ni župnici, ni sestre, ni vjernici. Mnogo je župa ostalo bez svećenika, neke je pokosio rat, drugi su sa svojim vjernicima napustili biskupiju (Nijemci, Mađari i dr.), neki su završili u zatvoru. Vjernici su ostali prepušteni samima sebi.¹⁷ Neki su svećenici u dolasku sestara vidjeli dragocjeni doprinos za župu pa su tražili da sestre dođu i preuzmu različite djelatnosti. Kako je bio veliki broj sestara bez posla, Majka Amadeja odlazila je nekim župnicima i molila da bi primili dvije tri sestre u župu dok se provincijalna uprava ne snađe. Sama je posvjedočila da ju je to stajalo puno poniženja, a i sestrama koje su tako nevoljko bile primljene bilo je vrlo teško.¹⁸ Jedna od prvih župa u koju su sestre došle 1947. godine bila je Župa sv. Mihaela Arkandela u Drenovcima. Župnik David Kolesarić tražio je da sestre dođu i preuzmu brigu za čistoću crkve, domaćinske poslove i sviranje.¹⁹ Sljedećih godina preuzimale su sestre i druge župe – Bošnjake 1948., Otok, 1949. Županju i druge. S vremenom se broj župa povećavao, pa su sestre radile na oko 70 župa.

16 Usp. RADIČEVIĆ, s. M. Estera, *Milosrdne sestre sv. Križa Hrvatske provincije o 150. obljetnici dolaska u Đakovo (1868. – 2028.)*, Đakovo, 2018., str. 133.

17 SRAKIĆ, Marin, „Redovnice u službi katehizacije”, u: *Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije*, br. 2/87., str. 27.

18 Za ovu novu djelatnost trebalo je dobiti dozvolu od Svete Stolice. To je ishodila generalna poglavarica i u čl. 155. Konstitucija unesena je ova promjena: „Prema indultu sv. Stolice dopušteno je sestrama preuzimanje kršćanske službe u župnim dvorovima, kolegijima, sjemeništima i biskupskim dvorovima uz uvjet da se obdržavaju mjere opreza.”; *Pravilo i Konstitucije Milosrdnih sestara sv. Križa u Ingenbohlju*, Đakovo, 1963., str. 91.

19 Usp., RADIČEVIĆ, s. M. E., „Milosrdne sestre sv. Križa u povijesti Vukovarsko-srijemske županije”, u: *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*, broj 29 za 2011. godinu, Ogranak Matice Hrvatske u Vinkovcima, Vinkovci 2012., str. 39.

Listajući dokumentaciju i kronike ovih i drugih filijala jasno je da su sestre naišle na sumnju pa i nepovjerenje od strane župnika što se tiče preuzimanja vjerske pouke djece jer sestre su u školama predavale svoje stručne predmete, a za vjeronauk je uvijek bio svećenik kateheta. U nekim župama sestre nisu počele predavati vjeronauk po četiri, pet godina, pa i duže. Možemo samo pretpostaviti kako su se osjećale one koje su do prije nekoliko godina bile vrsne nastavnice pojedinih predmeta, pa i direktorice u školi, a sada nisu smjele održati sat vjeronauka djeci pučke škole. Kako bi preživjele, radile su ručni rad, držale privatne satove sviranja, stranih jezika, vodile župske zborove, išle u nadnice kod seljaka.²⁰ Ali sestre su u sela unijele i nešto novo – obilazile su bolesnike, osamljene, starce, davale injekcije. U mjestima nije bilo liječnika pa je on znao prepisati bolesnicima lijekove ili cjepiva, a sestre su onda davale injekcije, previjale rane, bile na usluzi ljudima. Bilo je i vrlo problematičnih situacija, kada su pojedini ljudi znali oštro reagirati ako je sestra posjetila bolesnika koji je bio u nekoj drugoj vojsci, ili su odlazile u kuće bolesnika ili su oni, koji su mogli, dolazili sestrama.

No prošla su vremena i ovih iskušenja. Učiteljice koje su došle na određene župe mogle su započeti vjersku pouku. Posljednji kateheta na samostanskim školama u Đakovu bio je vrsni pedagog i metodičar, kasnije biskup, Stjepan Bäuerlein.²¹ On je u dogovoru s provincijalnim vodstvom započeo edukaciju sestara i kandidatice kako bi bile osposobljene predavati vjeronauk i stekle i teoretsko znanje. Bio je dalekovidan i vrlo brzo postalo mu je jasno da nova vlast neće dugo trpjeti predavanje vjeronauka u školskim prostorima. Od strane Biskupske konferencije Jugoslavije (BKJ) svećenici su dobili upute kako postupati u novim okolnostima, upućeni su da gdje god je to moguće drže vjeronauk u školama, neka se ne daju zastrašiti, bez obzira na to što su vlasti ponegdje potihlo, negdje agresivno provodile svoje namjere. Najprije su uklonili križeve sa školskih zidova, zatim se ukinula molitva prije i poslije

20 Usp. npr. *Kroniku zajednice sestara u Drenovcima, Kroniku sestara u Bošnjacima, Štitaru* ili drugim mjestima.

21 O liku i djelu biskupa Stjepana Bäuerleina vidi: SRAKIĆ, Marin, *Cruce et labore-Križem i radom, Biskup Stjepan Bäuerlein i Đakovačka i Srijemska biskupija (1951. – 1973.)*, Sabrana djela, XII. Đakovo, 2014.

nastave, a onda su se javljale i druge teškoće koje su s vremenom postajale sve veće.²²

Iako su jugoslavenske komunističke vlasti na čelu s Josipom Brozom Titom obećale poštovati vjersku slobodu i slobodu savjesti građana, a biskupi su sve nastale teškoće nastojali rješavati pregovorima, došlo je do neslaganja i ugrožavanja vjerskih sloboda. Biskupi su vjernicima slali okružnice i pastoralna pisma kako bi ih ohrabрили i podržali u vjeri, slali proteste vlastima, ali sve to nije puno pomoglo.²³ U poznatom Pastoralnom pismu katoličkih biskupa Jugoslavije od 20. rujna 1945. godine biskupi su razmotrili nastalu situaciju osobito što se tiče vjeronauka u školama. Uputili su protest vlastima zbog toga što je vjeronauk proglašen neobaveznim predmetom, tako da se oni koji hoće ići na vjeronauk moraju prijaviti. Iako su katolički roditelji gotovo sto posto odlučili da im djeca pohađaju vjeronauk, to se nije uvažilo. Biskupi su u tom pismu dotaknuli i sva druga pitanja koja su se odnosila na crkveni život. Na njega su vlasti oštro reagirale raspirujući protucrkvено raspoloženje u narodu.²⁴

Prvi Ustav nove države donesen je 31. siječnja 1946., ali u pripremi Ustava i javnim raspravama Crkva je bila potpuno ignorirana unatoč prosvjedu biskupa Antuna Akšamovića, koji je uputio vlastima 8. siječnja 1946. Oštro je prozvao vlast da je takav način odnosa prema Crkvi nepošten i nedemokratski. Prosvjed je upućen Saveznoj vladi u Beograd, ali nije bilo odgovora.²⁵ Biskupi su se svim silama i raspoloživim zakonskim sredstvima borili protiv takvih stavova vlasti prema Crkvi i osobito prema vjeronauku. Protestirali su ponovno 27. kolovoza 1946. i uputili vjernicima posebnu poslanicu oko kršćanskog odgoja. Tada su već postojale cijele regije u kojima je bio ukinut školski vjeronauk, a tamo gdje se još zadržao, stavljen je na zadnje mjesto. Međutim, protesti nisu imali nikakvog odjeka, ali ni odgovora. Zato su biskupi ponovno 29. srpnja 1947. uputili novi prosvjed saveznoj vladi u Beograd protiv gaženja vjerskih prava i takvog odnosa prema Crkvi.

22 O tome vidi: SRAKIĆ, Marin: *Zabrana školskog vjeronauka u doba komunizma*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 2000.

23 Usp. JERKOVIĆ, Marko: Školski vjeronauk u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata (1945. – 1952.), u: *Diacovensia* 1/1993., str. 92.

24 Isto.

25 Isto.

Stanje je bilo takvo da je biskupu svakodnevno dolazilo dosta primjedbi i napada ne samo na vjeronauk nego i na članove katoličkih organizacija. Zato je biskup Antun Akšamović²⁶ 27. srpnja 1945. godine ukinuo i raspustio sve katoličke organizacije i karitativne udruge. Zbog situacije s vjeronaukom i uopće vjerskim životom i pastoralnim djelovanjem u biskupiji bila je veoma važna prva dekanatska sjednica koju je u Đakovu 7. svibnja 1946. sazvao biskup Akšamović. Zapaženi referat na sjednici o vjeronauku održao je kanonik Rudolf Šverer, a Stjepan Bäuerlein govorio je o vjerskim društvima i katoličkoj akciji. Tu su iznijeti veoma dobri prijedlozi za vjeronauk u budućnosti. Iako vjeronauk nije bio pravno zabranjen, svećenici su izvješćivali da su neki Narodno oslobodilački odbori (NOO) pravili velike pritiske i probleme u održavanju vjerske pouke i što je vrijeme prolazilo, bivalo je sve teže. Svima je bilo jasno da nova vlast neće dugo trpjeti vjeronauk u školskom sustavu. Vrlo brzo su se i obistinila ova strahovanja i vjeronauk je 1952. godine definitivno bio ukinut, maknut iz školskog programa. Dotada su župnici nastojali, gdje god je to bilo moguće, držati vjeronauk u nekim školama, a kada su se počeli javljati problemi, djeca su dolazila u crkvene prostore na vjersku pouku. I tu je vlast stvarala probleme. Unatoč svim ovim teškoćama sestre sv. Križa u Đakovu nisu prekidale vjeronaučnu nastavu.

Odmah nakon što su škole podržavljene, sestre su, na inicijativu dotadašnjeg katehete u samostanskim školama Stjepana Bäuerleina, u svakom slobodnom kutku samostana okupljale djecu i držale vjeronauk. Cijela kuća vrvjela je od djece – jedna je sestra imala sat pod korom u crkvi, druga na tzv. bijelom hodniku, treća u oratoriju, četvrta na hodniku kod „biskupske sobe”. Gdje god se u kući našao koji slobodan kutak, sestre su ga koristile za vjeronauk. Tako se s pravom može kazati da su sestre sv. Križa u Đakovu kontinuirano držale vjeronauk, unatoč tome što su sve privatne i samostanske škole bile podržavljene. One su bile prve koje su držale vjersku pouku, iako nisu imale nikakvih pomoćnih sredstava. Tu su se angažirale one sestre koje su imale dara za slikanje, lijepo pisanje, koje su imale glazbenog dara. Prije nego što je biskup Bäuerlein osnovao Dijecezanski katehetski ured (DI-KA-TUR) u Đakovu, sestre su u katehetski rad ugradile svoje sposobnosti koje su dosada koristile u školskom radu, ili pri izradi crkvenoga ruha. Snalazile su se

26 O ulozi, liku i djelovanju biskupa Antuna Akšamovića vidi: SRAKIĆ, Marin, *Sve za vjeru i jedinstvo naroda, Život i djelo mons. Antuna Akšamovića (1875. – 1959.), biskupa đakovačkog i srijemskog (1920. – 1951.)*, Sabrana djela, XIII, Đakovo, 2024.

na različite načine. A neku katehetsku literaturu dobivale su i iz Njemačke ili Švicarske. To im je bila velika pomoć, osobito kad je osnovan Dijecezanski katehetski ured.

Kako sestre nisu imale stručnu spremu za predavanje vjeronauka, nekadašnji kateheta samostanskih škola započeo je tečajeve kako bi sestre dobile potrebno teoretsko znanje. Bila je to zaista katehetska škola, iz koje je kasnije nastao današnji Katehetski institut u Zagrebu, prije toga također prva jednogodišnja katehetska škola u Zagrebu, koju su također pohađale i sestre sv. Križa.

Katehetska škola u Zagrebu 1961. (jednogodišnja) – s. Aurelija i s. Jelka (prve polaznice ss. sv. Križa).

Što se tiče đakovačke katehetske škole i ovoga obrazovanja, s. Zorka Kojaković u članku koji je objavljen u časopisu *Diacovensia* br. 1/1994. godine pod naslovom „Sestre svetoga Križa u službi katehizacije” vrlo dobro opisuje tijek školovanja. Kako do sada nije nigdje objavljen cjeloviti program škole, ovdje ćemo ga prenijeti kako je zapisan u kronici samostana, kao i u arhivskim spisima, iako nije ni u ovim dokumentima cjelovito zapisano. U spomenutom članku s. Zorke čitamo:

U brizi za stručno osposobljene katehete biskup Stjepan Bäuerlein osnovao je Školu za formaciju katehista u Đakovu u suradnji sa Samostanom sestara svetoga Križa.

Razvojni put škole odvijao se u tri etape:

I. od 1954-1957. god: kao dvomjesečni tečaj u ljetnim praznicima

II. od 1957.-1965. god: kao kontinuirani obrazovni proces kroz pet školskih sati dnevno u trajanju 4 semestra

III. od 1965.-1971. god: 4 semestra proširena na 6 semestara²⁷

Jedan takav tečaj za sestre koje katehiziraju održan je u Đakovu od 9. do 14. srpnja 1956. godine. O tome biskup izvještava provincijalnu poglavaricu i piše: „Izradjen je program predavanja, koji vam u prilogu šaljem. nastojali smo da ne bude preobilan, da se svi problemi uzmozgu temeljito prodiskutirati. (...) Jedan dio predavanja preuzele bi časne sestre katehistkinje, s kojima sam se već dogovorio, a ostala predavanja preuzeo bih sam. Ovaj važan i svet posao, s kojim bi počela nova perioda vjeronaučnog rada časnih sestara, preporučam u nakane molitava i žrtava Vas, Časna Majko, kao i svih Vaših sestara.”²⁸

Tečaj je trajao šest dana, a program koji je biskup poslao na uvid provincijalatu bio je sljedeći:

Program Katehetskog tečaja

7. – 12. srpnja 1956.

7. VII. P o n e d j e l j a k

17 sati svečano predavanje: Gojenac – dijete Božje

Uloga katehistkinje u odgoju djeteta Božjeg

18,30 Gradivo za razmatranje

VII. U t o r a k Tema ovog dana: Rano djetinjstvo

9 sati predavanje: Vjera djeteta – moralni život djeteta

Smetnje za vjeru i moral djeteta

10 sati predavanje: Metode poučavanja u ovoj dobi

27 KOJAKOVIĆ, s. Zorka, „Sestre svetoga Križa u službi katehizacije”, u: *Diacovensia teološki prilozi*, God II., br. 1 1994., str. 216s.

28 AMSD, br. 42/1956. Kada je donesen prvi Ustav FNRJ 31. siječnja 1946.

11 sati Praktična kateheza djeci ove dobi: Drži časna sestra

Poslije kateheze opažanje i primjedbe

15 sati Odgojna metoda u doba ranog djetinjstva

17 sati Vjeronaučna pouka

18 sati Gradivo za razmatranje

Poslije večere projekcijsko predavanje

VII. S r i j e d a Tema ovog dana: Doba djetetova sazrijevanja

9 sati: Predavanje: Doba sazrijevanja

a/ sa strukturno psihološkog stanovišta

b/ sa diferencijalno psihološkog stanovišta

c/ sa socijalno psihološkog stanovišta, uloga katehistkinje

15 sati: Predavanje: Metode poučavanja u ovo doba

16 sati: Izbor zvanja

17 sati: Vjeronaučna pouka

18 sati: Gradivo za razmatranje

Poslije večere: projekcijsko predavanje

VII. Č e t v r t a k: Tema ovog dana: Djevojačko doba

9 sati: Predavanje: Djevojka u ovo doba i naša uloga u njenom odgoju

10 sati: Metoda odgajanja u ovo doba

15 sati: Metoda poučavanja u djevojačkim redovima u zaručничkoj pouci

16 sati: Lektira, kino, radio

17 sati: Vjeronaučna pouka

18 sati: Gradivo za razmatranje

Poslije večere: Projekcijsko predavanja

VII. P e t a k Raspravljajnja o problemima koji zanimaju katehistkinje

Općenito religiozna naobrazba katehistkinje

Anketa: kako ćemo ju provesti

Ispiti

diplome

Stručna naobrazba katehistkinje

Naobrazba dobrovoljnih katehistkinja

a/ Tko može biti dobrovoljna katehistkinja

b/ Kako ćemo je uputiti u katehetski rad

c/ Koja su joj pomagala u vjeronaučnom radu

Literatura profesionalne katehistkinje

Međusobna veza katehistkinja

a/ Preko Dijecezanskog katehetskog ureda

b/ polikopirane Obavijesti

c/ dopisivanje

17 sati vjeronaučna pouka

Sa Djetetom svojim Svetim svaki čas

Nek Marija Djeva blagoslovi nas!

Zbog razlike u programu istog tečaja, koji je u provincijalnoj kronici pribilježen, ovdje donosimo i taj dio, kako bi se program mogao usporediti. Nije poznato zašto se program razlikuje, ali vjerojatno je bilo nekih prilagodbi. Ovo je program iz provincijalne kronike:

Prvi dan je bio posvećen organizaciji škole: „Svrha tečaja” i „Lik katehistkinje” /preuzvišeni Biskup/.

Drugi dan: O metodi nastave: „Statut vjeronaučne obuke”, „Nastavni plan” /preuzvišeni biskup/. „Administracija katehetske škole” /s. Alojzija/

Treći dan o odgojnim problemima: „Izgradnja metodičke jedinice”, teoretski, „Metoda pripovijedanja” /preuzvišeni Biskup/. „Ljubav prema Bogu” – „Abraham i Izak” – Praktična demonstracija pred učenicima. /s. Alojzija/. Sredstva zora – slike, reljefi, film, karte i Metodski postupci sa sredstvima zora /s. Emilija/.

Četvrti dan o odgoju volje: „Odgoj volje”, „Molitveni odgoj”, „Liturgijski odgoj” /Sveta misa, pohod, sveta pričest/, „Dnevne molitve” i razne pobožnosti. „Prva sveta Ispovijed i sveta Pričest” /preuzvišeni Biskup/.

Peti dan o svečanostima i organizacijama priredaba: „Svečanosti: vjeronaučni dan, paraliturgijske priredbe” /preuzvišeni Biskup/. „Liturgijsko pjevanje prema enciklici „Musicae sacrae”” /vlč. Dragutinac/.

*Šesti dan zajednička sveta misa s Tebe Boga hvalimo!**Tečaju je prisustvovalo 29 sestara sv. Križa i 5 sestara Naše Gospe.²⁹*

Tečaj je vrlo uspješno održan na zadovoljstvo svih, i biskupa kao organizatora i predavača, i onih koje su ga pohađale. Na koncu tečaja primilo je 17 sestara sv. Križa i dvije sestre Naše Gospe dekrete za katehizaciju. Dopisom br. 1090-1956, od 29. kolovoza 1956., Biskupski ordinarijat traži da provincijalna uprava „pošalje imena svih onih sestara, koje su 14. srpnja o. g. – prilikom KATEHETSKOG TEČAJA – primile dekret za katehizaciju na teritoriju đakovačke biskupije, jer u arhivu nemamo točnih podataka”, u potpisu aktuar Bisk. Ordin. V. Hiršenhauser.³⁰ Pod istim brojem Provincijalna uprava 16. rujna 1956. šalje popis 17 sestara sv. Križa i dvije sestre Naše Gospe koje su dobile dekrete, iako je tečaj pohađalo 30 sestre.

Biskup je svojim zornim i praktičnim predavanjima oduševio sestre za rad. Dao im je praktične direktive iz svojega bogatog vlastitog iskustva kao katehete. (...) Na koncu tečaja primilo je 17 sestara sv. Križa i dvije sestre Naše Gospe dekrete o katehizaciji, iako je tečaj pohađalo 30 sestara. Zašto nisu sve dobile Potvrdnice, nije nam poznato. Popis je upućen Biskupskom ordinarijatu: koji je i zatražio koliko i koje su sestre dobile potvrđnicu na ovom tečaju. Ovdje donosimo cijeli dopis biskupske kancelarije i popis sestara koje su dobile potvrđnice:

U vezi akta broj: 1090-1956, od 29. kolovoza 1956. dostavljam Prečasnom Naslovu imena sestara koje su 14. srpnja 1956. g. prilikom katehetskog tečaja – primile dekret za katehizaciju:

Sestre sv. Križa:

*S. M. Anđelka Telar; s. M. Pacijencija Tiselj; s. M. Florencija Veršić;
s. M. Anselma Pramberger; s. M. Agatangela Lajko; s. M. Hilda Hotolić;
s. M. Silva Maroslavac; s. M. Terezijana Jakim; s. M. Celija Bartulić;
s. M. Tihomira Šokičić; s. M. Spomenka Andrić; s. M. Stanislava Gotić;
s. M. Jasenka Ćutek; s. M. Charitas Schmit; s. M. Zorislava Đambić*

29 AMSD, br. 36/1956.; *Kronika Družbe milosrdnih sestara sv. Križa 1868. – 1968.*, (dalje *Kronika I*), str. 81.

Usp. također, SRAKIĆ, Marin, „Redovnice u službi katehizacije” u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* br. 2/87., str. 27.

30 AMSD, br. 42./1956.

s. M. Hinka Topolko; s. Consolatrix Tušak;

Časne sestre Naše Gospe:

*s. M. Aurora Ivušić, Ruma; s. M. Tihomila Palanović, Gunja.*³¹

Iz ovog dopisa doznajemo da je „18 sestara vjeroučiteljica, članica Hrvatske provincije sestara svetoga križa u Đakovu, završilo je svoju stručnu formaciju u toj školi. Zbog opisanih okolnosti nijedna od njih nema svjedodžbu, pa prema tome ni ne može dokazati svoju stručnu spremu”. No njihov dugogodišnji rad u katehizaciji dokazuje njihovu sposobnost. Te godine kada je vjeronauk ušao u škole, sestre su bile suočene sa zahtjevom da dokažu svoju profesionalnost. Provincijalna uprava tražila je da im se prizna ekvivalencija te da dobiju odgovarajući status vjeroučiteljice. Bio je to dug i mučan proces. Ovu molbu svojim je dopisom br. 340/1990. podupro i mons. Ćiril Kos. Problem je bio i u tome što je gotovo cijeli arhiv bio evakuiran iz Đakova u Sloveniju i nije bilo moguće doći do nekih dokumenata. Ipak, nakon dugih procedura i mučnih razgovora s kompetentnim ljudima u Crkvi, sestre su dobile priznanje svojega statusa i kao školovane vjeroučiteljice mogle su raditi u školi.

Biskup Marin Srakić podijelio je 29. prosinca 1994. godine sestrama katehisticama POTVRDNICE na osnovu kojih su mogle raditi u školi. Tom prigodom biskup je, među ostalim, rekao i sljedeće: „Ovom zgodom želim zahvaliti i čestitati vama časne sestre katehistice, koje nastavljate tradiciju rada sestara vašega reda koje su pod vodstvom biskupa Stjepana Bäuerleina prije četrdesetak godina obavile pionirski posao u katehizaciji. Moramo

31 AMSD, br. 42/1956.; Zašto nije ostala dokumentacija razjasnila mi je nedavno u razgovoru s. Blažena Hokman, koja je pohađala jednu godinu katehetske škole u Đakovu. Kako je kandidatice bio veći broj kad su završila predavanja bile su razaslane na filijale kako bi pomogle sestrama i da sestre preko ljeta mogu malo odahnuti. Među njima našla se jedna kandidatice koja se pred nekim ljudima, ne misleći ništa zla, hvalila da ona ide u školu i da imaju puno predmeta koji su njoj dosta teški (nije naime znala hrvatski). Našao se tu netko tko je bio zadužen da prati rad Crkve i sestara i koji je ispitao kakva je to škola, tko drži predavanja, gdje i slično. Dodao je kako bi on to htio vidjeti i čuti. Bog se ipak pobrinuo da se ovo zanimanje dojadi provincijalnoj upravi i da im se sugerira kako bi svu dokumentaciju uništili, a da se kandidatice ne bi slučajno vraćale u Đakovo dok se ova situacija ne smiri. Komisija koja je bila poslana nije pronašla ništa, tako se situacija smirila. Iz te perspektive može se razumjeti da se nitko nije usudio čuvati svoje dokumente. (Prema kazivanju s. Blažene Hokman pribilježila s. M. Estera u ožujku 2025.); Usp. također AMSD, br. 58/1992., 1. svibnja 1992. Dopis je upućen Katehetskom institutu Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a zbog „vrednovanja i izdavanja kvalifikacije” sestrama koje su završile katehetsku školu u Đakovu.

priznati da taj rad nije dovoljno vrednovan u našoj katehetskoj i crkvenoj javnosti. Ove Potvrđnice pokazatelji su vremena koje je iza nas, vremena kad nismo bili priznati u našoj javnosti, ali isto tako i vremena kad se nismo predali ni stihiji ni apatiji nego godinama stjecali ‚stručnost‘ za svoj rad.’³²

Sljedeće 1957. godine održan je drugi ciklus tečaja. U spomenutoj *Kronici* o tome je zabilježeno:

KATEHETSKI TEČAJ U ĐAKOVU 1957. OD 8. DO 14. SRPNJA

8. VII započeo je i ove godine tečaj za katehistkinje. Počeo je 8. a svršio 14. VII. Polaznice tečaja su redovnice raznih družba. Zastupano je bilo devet raznih družba: redovnice sv. Uršule, (2), Milosrdnice sv. Vinka Zagreb (2), Milosrdnice sv. Vinka Beograd (2), Redovnice sv. Bazilija (2), Družba siromašnih sestra učiteljica Naše Gospe (3), Klanjateljice Predragocijene Krvi (7), Družbe Kćeri Božje Ljubavi (2), Služavke Maloga Isusa (1), Suradnice Krista kralja (3) i naravno najveći broj sestara sv. Križa (33). Bilo je u svemu 55 polaznica.³³

Glavna tema svih predavanja odnosila se na „religijsko moralni odgoj djeteta”, a program je bio sljedeći:

1. dan: Dijete u obitelji – 3 predavanja održao je preuzvišeni Biskup, jedno s. Alojzija Švabe

2. dan: Dijete i Euharistija – 3 predavanja preuzv. Biskup, jedno s. Beatissima Beretovac

3. dan: Molitveni odgoj djeteta – 3 predavanja preuzv. Biskup

4. dan – Seksualni odgoj mladeži – 3 predavanja preuzv. Biskup

5. dan – Odgoj po paraliturgijskim i katehetskim svečanostima. Jedno predavanje preuzv. Biskup

Sva su predavanja bila odgojnog karaktera. Bila su pomno pripravljena, popraćena bogatim iskustvom iz katehetskog rada preuzvišenog Biskupa i suvremenog rada u drugim zemljama primijenjena na današnje prilike u kojima mladež živi s naglašenom potrebom odgoja.

32 Preuzeto iz glasila *U znaku Križa*, br. 1/1995. str. 34–36.

33 AMSD, br. 71/1957.

Sestre katehistice primile su novih pobuda i elana za svoj uzvišeni rad i mnogo vrijednih sugestija u odgojnom radu, napose za roditeljske sastanke.³⁴

Ti susreti bili su dragocjeni i za izmjenu iskustava i međusobnih potpomaganja sestara.

Treći tečaj za katehistice održan je u Đakovu od 7. do 12. srpnja 1958. godine. I za ovaj susret citirat ćemo Kroniku kako bismo bili što vjerodostojniji. Tu čitamo:

I ove godine je naš Preuzvišeni g. Mons. Stjepan Bäuerlein, biskup, upriličio našim katehistkinjama tečaj. Tečaju je prisustvovalo 60 redovnica iz 9 raznih Družbi koje djeluju u našoj biskupiji. Očinska briga preuzvišenoga i njegova ljubav do dječjega svijeta, koji će za koju godinu postati odrasli i nosioci vjerskog obilježja što su ga stekli od svojih katehista, ponukala ga je da se ponovno dao na taj veliki i važni rad oko pripremanja predavanja za tečaj koja su ovaj puta bila – psihološko-odgojnog karaktera.

Predavanja su bila birana i pomno obrađena. Uvodno predavanje je bilo:

Prvi dan: Gojenac – dijete Božje

Uloga katehistkinje u odgoju djeteta Božjega

Oko ove uvodne teme odvijala su se sva ostala predavanja.

2. dan: Rano djetinjstvo:

Vjera djeteta i moralni život djeteta

Metode poučavanja u ovoj dobi

Praktična kateheza – s. Emilija Šerer

Odgojne metode u to doba - s. Beatisima Beretovac

3. dan: Doba djetetova sazrijevanja:

Sa strukturno psihološkog stanovišta, sa diferencijalno psihološkog stanovišta, sa socijalno psihološkog stanovišta

Uloga katehistkinje: metode poučavanja u ovo doba – s. Beatisima

34 AMSD, *Kronika I*, str. 89–90.; Usp. također: SRAKIĆ, Marin, „Redovnice u službi katehizacije”, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* br. 2/87., str. 27.

4. dan: Djevojačko doba

Djevojka u ovo doba i uloga katehistkinje u njenom odgoju. Metoda odgajanja u ovo doba. Metoda poučavanja u „djevojačkim redovima”. Metoda poučavanja u zaručничkoj pouci.

Lektira, kino, radio – vjeronaučna pouka

5. dan: Razna pitanja iz katehetske prakse i rješavanje tih pitanja

Tečaj je završen sa zajedničkom sv. Misom i s Tebe Boga hvalimo! Sestre su se vratile na svoja radna mjesta s novim oduševljenjem i s mnogo novih pogleda, pobuda i metoda u odgojnom radu. Za sve to iskreno zahvaljujemo svome Nadpastiru i duhovnom ocu!³⁵

Još jedan izvor podataka o ovim prvim danima i godinama katehetskog rada sestara jesu također i pisane uspomene nekih sestara koje su ostale zapisane, a daju nam dragocjeni uvid ne samo u ove tečajeve i susrete katehistica nego također i u njihova iskustva na pojedinim radnim mjestima.

Jedna od katehistica koja je završila ovu đakovačku katehetsku školu jest s. Snježana Kmet. Njezine uspomene koristi u spomenutom članku i s. Zorka Kojaković, no ja ću iz originalnog rukopisa citirati ono što je nama najvažnije, a to je kako je izgledala ova škola, tko ju je pohađao, tko su predavači. Sestra Snježana o tome piše:

Naša grupa je najprije završila drugi razred, a onda prvi, jer nas je bilo premalo za dva razreda (7 druge godine i nas 9 prve). Škola se održavala u našem samostanu, a samo predavanja oca biskupa Stjepana Bäuerleina su bila u sakristiji katedrale. Otac biskup nam je zaista bio otac koji je, uz predavanja katehetike i didaktike, na nas prenosio i svoja životna praktična katehetska iskustva. Znanje mu je bilo neobično važno, ali je tražio i puno praktičnog rada.

Učenje nam je bilo otežano zbog nedostatka knjiga. Otac biskup nam je dao neke skripte, pripravljene za bogoslove, u kojima je bilo više latinskog nego hrvatskog jezika. Zato smo sva predavanja hvatale i pisale, jer to nam je bilo sve iz čega smo mogle učiti.

35 Isto.

Isto je tako bilo i sa moralkom i dogmatikom koju nam je predavao dr. Ivan Kopic. Dr. Kopic je kod predavanja bio izuzetno dobar i jasan. Nije mu bilo teško i po nekoliko puta ponoviti istu stvar, ako nekome nije bilo jasno, dapače, to je rado činio. Kod ispita je zato bio veoma strog i tražio je sve do u sitnice. Volio nas je i često je znao reći bogoslovima da bi trebali doći k nama da vide kako se uči i radi.

Latinski nam je predavala s. Tihoslava Košec i s. Zorka Kojaković, hrvatski s. Kostka Kovačević.

Bibliju i povijest Crkve predavala je s. Terezijana Jakim; Liturgiku i paramentiku s. Alfonzina Ajhinger, koja nam je predavala i njemački jezik. Matematiku je predavala s. Dubravka Tadin, likovni odgoj s. Mira Ivanić, a muzički odgoj s. Rafaela Franc.

Ispiti su se obavljali u samostanu, gdje bi i otac biskup došao. Ispit pred cijelom komisijom. Bili su prisutni svi Poglavari, sestre profesorice i predavač. Dakako da nam je to otežavalo ispit, ali smo se zato zaista i trudile i učile, jer kako da se pred svima njima osramotimo!³⁶

U kasnijem katehetskom radu s. Snježana često se vraćala na dane katehetske škole i sve one koji su joj predavali pojedine predmete, osobito je bila zahvalna biskupu. Iz prikazanog programa sestre su imale zaista dosta predmeta i nije bilo baš jednostavno polagati ispite, kako su same zabilježile, bez prave literature.

Potvrda i potkrepa ovome što je s. Snježana ispričala i što je vrlo kratko zabilježeno u provincijalnim kronikama, uspomena je s. Emilije Šerer. Možda je ovo jedinstvena prilika da se ova sjećanja stave na papir i tako potkrijepe usmena kazivanja. Zbog toga doslovno prepisujem sjećanja s. Emilije, iako će se možda u nekim dijelovima ponavljati:

36 AMSD, Fascikl „uspomene sestara katehista”; KOJAKOVIĆ s. Zorka nav. djelo str. 217.

POČETAK KATEHIZACIJE U ĐAKOVU

1953. godine počela je u Đakovu katehizirati s. Alojzija Švabe.³⁷ U jesen do početka školske godine pomagale su joj s. Emilija Šerer³⁸ i s. Beatissima Beretovac³⁹. Nismo imali katehetskih dvorana niti katehetskih priručnika. Obučavale smo u crkvenim klupama iza željeznih ograda u samostanskoj crkvi, u bijelom staklenom hodniku i u predsoblju kuda se ide na kor. Tamo smo donijele dugačke klupe. Djeca su sjedila jedno pokraj drugoga. Zabilježiti ili pisati si nešto to nije bilo moguće. Djeca koja su bila malo spretnija pisala su na koljenima. Stručna pomagala su nam bili jedino plakati

-
- 37 Matilda Švabe rođena je 29. 1. 1913. u uglednoj obrtničkoj obitelji u Đakovu, kao peto i najmlađe dijete. No u desetoj godini umire joj majka. To je za Matildu bilo jako teško, osobito što nakon očeve ženidbe nije s maćehom mogla uspostaviti dobar odnos. Postala je nepovjerljiva, tiha i povučena. Nakon završene osnovne škole pošla je u građansku školu i ulazi u samostan. Poglavari su je poslali u Zagreb, gdje je završila učiteljsku školu i 1934. godine polaže prve zavjete. Kao učiteljica radi na našoj školi u Bosanskom Brodu, a nakon oduzimanja škola s. Alojzija je djelovala u župi Privlaka kao katehistica, a zatim u Đakovu u istom svojstvu. U suradnji s biskupom Bäuerleinom djeluje u katehetskom centru. Tu je svojim znanjem, zauzetošću i vještinom sestra Alojzija mnogo učinila za rađanje katehetske škole u Đakovu. Kako je bila velika oskudica i nije bilo katehetskih priručnika, ispomagala je sestra Alojzija i sama prevodila i pisala. Sama, i uz pomoć drugih sestara, izrađivala je crteže koji su bili velika pomoć sestrama u katehizaciji. Mnoge su joj sestre za to zahvalne. U Ingenbohlju u kući Matici sudjeluje 1967. i 1968. godine na katehetskom tečaju gdje upoznaje način rada s. Oderisie Knechtle, koja je putem simbola uvodila malene u otajstva vjere. Velikodušno je to prenosila sestrama koje su katehizirale i mnoge je uvela u ovu metodu rada. Tako je doprinos s. Alojzije za katehizaciju u Đakovu, a i šire nemjerljiv. Umrta je u Đakovu 3. 7. 1990. godine. Usp. *U svjetlu križa očekuju dan uskrsnuća Nekrolozi Milosrdnih sestara sv. Križa (1980. – 2004.)*, priredila s. Marija Stela FILIPOVIĆ, Đakovo, 2006.; RADIČEVIĆ, s. M. Estera, „Članice Družbe milosrdnih sestara sv. Križa rođene u Đakovu”, u: *Zbornik Muzeja Đakovštine* 15, Đakovo, 2021., str. 157s; Vidi također od istog autora „Nepoznate Đakovčanke, Milosrdne sestre sv. Križa rodome iz Đakova”, u *U znaku Križa*, br. 2/2021., str. 55s.
- 38 Sestra Emilija i danas iz bolesničkog kreveta u svojoj 105. godini rado pripovijeda kakvi su bili početci i još se vrlo dobro sjeća pojedinih situacija i osoba, što smo i koristili u ovom tekstu.
- 39 Jedna od vrsnih katehistica bila je s. Beatissima Beretovac. Rođena u Valpovu 31. 5. 1922. godine i na krštenju dobila ime Otilija Paula. Nakon četvrtog razreda gimnazije došla je u Đakovo i u konviktu sestara sv. Križa obavila trodnevne duhovne vježbe. U njima je učvrstila poziv koji je u srcu osjećala da pođe u samostan i već za tjedan dana stupila u kandidaturu. Kod sestara Milosrdnica završila je učiteljsku školu i prve zavjete položila 29. 3. 1944. U tim ratnim turbulencijama radila je sve poslove i u svima se jako dobro snalazila – od uredskih poslova do bolnice. Katehizirala je, a kad je biskup Bäuerlein osnovao Dijecezanski katehetski ured 1957. ona je radila u njemu i sudjelovala na svim katehetskim tečajevima i mlade katehisticke poučavala u metodama rada. Ona je htjela i mogla sve – i kuhati i katehizirati i spremati i pisati i crtati. Štogod je radila, radila je cijelim srcem i dušom. Umrta je 10. 5. 2009. godine u provincijalnoj kući u Đakovu.

koje je s. Beatissima vrlo lijepo izrađivala. Kada se je s. Tomislava⁴⁰ uključila vidjela je da je takav rad nemoguć. Zahtjevi su bili sve veći, a i broj djece je sve više rastao. Neke su sestre već imale zdravstvenih problema zbog takvih neadekvatnih uvjeta. Dozvolom župnika Marijana Jelenčića s. Tomislava je vodila izgradnju vjeronaučnih dvorana pokraj župne crkve. Tamo smo imale tri prostorije, prizemno, I. i II. kat. Osim tih prostorija smo držale vjeronauk u kriпти katedrale i u jednoj prostoriji, onoj nasuprot sakristije. Sestra Emilija je tako radila u Đakovu sve do 1963. godine. Kada se je u Đakovu otvorio katehetski centar kojeg je uredila i vodila s. Beatissima Beretovac došlo je

-
- 40 Svaki čovjek je original i samo treba prepoznati talente koje je dobio od Gospodina da bi mu služio srcem i dušom. Jedna posebna osobnost u našoj provinciji bila je, osim ostalih sestara, s. Tomislava Pauković. Ona je zaista bila posebna. Nitko se ne bi usudio, u vrijeme kada sestra nije smjela izaći sama na ulicu, krenuti u izgradnju dvorana za vjeronauk. Došavši u Đakovo i preuzevši vjeronaučnu pouku, odmah je shvatila da sestre neće moći izdržati napore koji su bili pred njima. Već su se na nekima osjećale posljedice koje su ostavili hladni sati provedeni u kriпти katedrale, u župnoj crkvi u kojoj nije bilo grijanja, u samostanskim hodnicima. S. Tomislava u dogovoru sa župnikom Marijanom Jelenčićem krenula je u izgradnju dviju dvorana pokraj male crkve. Sakupila je roditelje, i druge ljude dobre volje i s njima započela gradnju. Sestrama je bilo obećavano da će im se u biskupskom vrtu izgraditi prostorije za vjeronauk, ali se obećanje odugovlačilo i onda je nastupila s. Tomislava. Našla je načina kako će iznad sakristije dograditi prostorije u kojima će biti moguće imati vjeronauk. Za to je trebalo hrabrosti – u zajednici nije nailazila na razumijevanje, svećenici su sumnjičavo promatrali gradnju, ali Bog se brinuo i s. Tomislava uspjela je dobiti prostor za vjeronauk. Uz velike žrtve i nepredviđene probleme uspjele su se sagraditi dvorane. U pothvatu adaptacije ovih prostorija previdjela se jedna činjenica, a to je da je mala crkva kao spomenik kulture zbog toga potpadala pod Republički zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. Općina je bila izdala dozvolu, ali sada ju je opozvala. Bilo je pitanje kako dalje. Ali poduzetna s. Tomislava našla je rješenje – otišla je u Zagreb i kod gosp. Mladena Fučića koji je radio u Zavodu za zaštitu spomenika kulture zatražila pomoć. Rješenje se pronašlo i gradnja se mogla nastaviti dalje, iako su neki već triumfirali da neće moći biti vjeronauka. Prostor je bio, kad je bilo gotovo, kao prava školska prostorija. No i tu je bilo problema. Sestra Emilija sjeća se da je zimi tu bilo hladno, jer nije bilo ogrijeva. Gotovo svakoga dana s. Elvira Voćinkić, ekonoma iz samostana poslala je tadanjeg majstora Željka da dovede u kolicima drva, a i djeca su sama donosila jedno ili dva komadića drva pa su tako proboravile zimu. O ovom jedinstvenom pothvatu vidi opširnije u spomenutom članku s. Zorke, „Sestre sv. Križa u službi katehizacije”, str. 220

S. Tomislava inače je rođena 20. 5. 1919. u Tounju kod Ogulina, ali obitelj se zbog očeva posla, bio je nadzornik telefonskih i telegrafskih linija, selila pa su iz Otočca doselili u Varaždin. Tu je Ane, kako joj je bilo krsno ime, završila školu. U samostanu je položila prve zavjete 16. 4. 1942. godine. Ona je bila prva studentica koja je upisala teologiju na KBF-u u Zagrebu kada je bilo omogućeno da i redovnice studiraju teologiju. Studirala je i klasične jezike, kao i engleski i njemački te će godinama ovim znanjem pomagati ljudima. Jedno obilježje njezine katehizacije bilo je opće zanimanje za učenika i pružanje pomoći na sve moguće načine. Još danas se spominje u Đakovu. Umrla je nakon dužeg bolovanja 17. svibnja 1997. godine u provincijalnoj kući u Đakovu.

do zaključka da se u katehizaciju uključi s. Jasminka Gradištanac. Prostorije u župnoj crkvi smo si uredile školski. Bile su u njima školske klupe i školska ploča. Kasnije su k nama dolazili i bogoslovi na hospitacije. Slao ih je pokojni biskup Bäuerlein koji im je redovito predavao katehetiku.⁴¹

U bilješkama donosim kratke životopise ovih sestara koje su na početku katehizirale u Đakovu, jer iz njihovih ne samo uspomena nego i sjećanja drugih sestara dobivamo uvid u njihov rad i nastojanja da djeci prenesu vjeru i približe ih Isusu. Vrlo su zanimljive uspomene s. Jasminke Gradištanac.⁴² Ona bilježi:

Kad se odlučivalo o sestrama za katehizaciju, određena je uz pokojnu s. Alojziju s. Emilija (ja sam ispala iz plana) što je bilo potpuno pravo, jer je s. Emilija na pedagošku naobrazbu posjedovala i dar lijepog pjevanja i crtanja, a to je jako, jako važno za rad s djecom.

Ja sam slučajno, (ili bolje rečeno od Boga dano) ušla u krug katehistica 1959. godine pred sam Božić, kad se te jeseni razbolila s. Beatissima. Počela sam dakle kao zamjena. Bio mi je povjeren I. razred sa 4 odjeljenja (2 dječaka i 2 djevojčica) a u svakom odjeljenju od 30-40 malih glavica. Prva prostorija za vjeronaučne sastanke bila je krstionica u župnoj crkvi (Krštenja su se obavljala u samoj crkvi). Prostor malen, bez klupa ili stolica. Samo 3 daske naslonjene na panjeve. Malo je djece moglo sjediti. Svi smo drugi stajali. Ploča nam je bila komad odrezan od velike ploče, obješen na vrata. No to sve nije smetalo da bude uvijek vedrine, smijeha, a nadasve ozbiljnog rada. Trudila sam se što savjesnije pripravlјati da bi djeci što više i bolje

41 AMSĐ, Fascikl Uspomene sestara katehistica.

42 Marija Gradištanac rođena je 28. siječnja 1920. godine u Koritni. Krštena je u župnoj crkvi Rođenja bl. Djevice Marije u Semeljcima. Obitelj je imala sedmero djece od kojih je Marija bila najmlađa. Završila je osnovnu školu i bila primljena u Mali konvikt, gdje je završila Gradansku školu, a kao kandidatka završila je Žensku stručnu učiteljsku školu u Zagrebu. Položila je prve sv. zavjete 1943. godine kao s. Jasminka i počela oduševljeno život sestre sv. Križa. Znala se kao o. Teodozije prilagoditi svim situacijama, osobito u ratnim vremenima. Samo je kratko radila na našoj Zanatskoj školi u Đakovu, a onda je s drugim mladim sestrama poslana u Zagreb u njegu ranjenika na Rebru. Od 1945. do 1960. godine boravi u Đakovu, gdje za trgovinu GRANAP izrađuje mnogovrsne ručne radove. Time su se sestre uzdržavale, jer nisu dobile nikakve točkice za kruh. A onda je došlo novo vrijeme i s. Jasminka počinje spremati kateheze za vjeronauk. Bila je veoma marljiva, dobra metodičarka, prilagodljiva i vrlo pobožna. Djeca su je voljela, a roditelji poštovali. Kao katehistica radila je na nekoliko župa i svugdje radila oduševljeno i veoma dobro. Umrkla je u osječkoj bolnici 12. ožujka 2007. godine. S. Jasminka jedna je od vrsnih žena, kako kaže Sveto pismo, katehistica koja je osobito voljela svoj posao i svoje redovničko zvanje. AMSĐ, *U znaku Križa*, br. 2/2007.

približila vjersko znanje, da lakše shvate i zapamte. (Tu spada primjedba pok. preč. župnika Jelenčića, poslije jednog predavanja: 'Vi ste sigurno učiteljica zabavišta.')

Građa:

Radila sam po planu koji je izdao Ordinarijat. Dobila sam i skripte, Mali katekizam. Sam način predavanja uzimala sam po jednoj njemačkoj knjizi koja nam je mnogo pomogla i u kasnijem radu. Mnoga razjašnjenja tražila sam od sestara s. Alojzije, s. Tomislave. Kad je s. Beatissima ozdravila ostala sam i dalje kod djece, tako sam iduće škol. god. držala I. i II. razred. Plan rada je bio razrađen za svaki razred. U I. raz. bio je život Isusov. To znanje je bilo – ne baš uvijek – ali često prikazivano dramskim prikazivanjem, jasno na dječji način. Često smo upotrijebili i dio garderobe, što je djecu jako veselilo, a vidjela sam da su tako lakše naučili sadržaj.

Kako je plan gradiva od I-IV raz. razrađen u koncentričnim krugovima, svake smo godine novim gradivom proširivale i učvršćivale već stečeno znanje. Tako smo u II razredu imali pripremu za Prvu Pričest, a u trećem razredu povezivali Stari i Novi Zavjet, dok je IV razred bio priprava za svetu Potvrdu, a sve na osnovi Isusova Života po nauci Apostola i sv. Crkve.

Razumije se samo po sebi da sam sa djecom koja su se pripravljala za Prvu sv. Pričest i sakrament Potvrde obrađivala sve sakramente, ali uz manje znanja osim ova dva, da bi se onda za sv. Potvrdu upotpunilo znanje o sakramentima uz opširno tumačenje svih sakramenata.

Kako u takav način predavanja ulazi i Crkvena godina zato sam nastojala da što bolje proživljam sa djecom blagdane i pripremu (advent, korizmu i dr.). Uvijek smo imali liturgijski kutić i različite načine priprave. Jedne smo godine u katedrali na galeriji pripremili izložbu liturgijskih kutića. Bilo je lijepo, ukusno i zanimljivo.

U V. i VI. razredu posvetili smo se povijesti Crkve katoličke. Taj način je osječki dekan (preč. Nikola Kerčov) pohvalio i rekao da samo tako nastavim.

VII. raz. obično smo uzimali liturgiku - sv. stvari - sv. mjesta.

U VIII raz smo posebnu pažnju posvetili čitanju Biblije, tumačenju o kršćanskom nazoru na svijet. (...)

Način rada: Bilo mi je uvijek lagano predavati jer sam se dobro pripravljala. Za dobar rad i savjesnu pripremu, najviše su mi pomogli česti posjeti preč. gosp. Jelenčića, koji se uvijek brižno zanimao kako se radi s

djecom. Radi iznenadnih takvih posjeta imala sam uvijek osjećaj da netko stoji pred vratima i sluša predavanje. Zato nisam nikad ušla među djecu, a da nisam točno znala gradivo, utvrđivanje i najvažnije kako primijeniti na život. Pitanja sam postavljala uvijek tako da djeca što više misle i zaključuju. Na taj način se razvio i kviz iz vjeronaučnog gradiva. Mnogo sam truda morala uložiti u taj način rada, jer sam uvijek morala doći pred djecu sa nekoliko kviznih pitanja.

Ispiti – Po mojem mišljenju jako su važni posjeti crkvenih osoba pod vjeronaučnom nastavom, kao i dekanski ispiti svake godine i kanonski prije Potvrde. (...)

Jedne godine VI razred je htio da si oni sami postavljaju pitanja jedni drugima. Bilo je zanimljivo slušati, a pokazali su i solidno znanje. Svakako da sam morala više puta upasti u rad, ali je bilo sjajno, kako su se izrazili slušači kojih je uvijek bilo po 7 ili 8 članova. (...)

Svaki ispit donio je nova priznanja i pohvale tako da su djeca uvijek bila oduševljena, a mene hrabrila.

I na kraju s. Jasminka zabilježila je izjave i nekih svećenika. Ovdje navodim samo izjavu + preč. Ilije Anakovića: „Ovakve originalne ispovijedi nisam još doživio.” „Djeca su naime bila iskrena i otvorena. Nisam upotrebljavala šablone i knjižice. Sve je bilo napamet i kod toga sam ustrajala svih 26 godina katehetskog rada.”⁴³

Na hospitacije su sestrama dolazili bogoslovi, a i svećenici sa župa kada su dolazili u Đakovo nailazili su sestrama u školu i tražili informacije za sebe osobno i za kvalitetniju katehizaciju na župi. Mogli bismo tako nizati uspomene svake katehisticke i diviti se njihovom trudu i snalaženju u mnogim situacijama. Da je bilo teških trenutaka kada ih je Udba pozivala na informativne razgovore i ispitivanja različitih vrsta svjedoče mnoge od njih. Takvih situacija bilo je na svakoj župi. Čak su sestre u nekim mjestima morale platiti globu jer su s djecom organizirale priredbu povodom primjerice župnikovog imendana, ili nekog događaja u župi.

Svaka katehistica ima svoj put, ima svoj način rada, odnosa prema djeci, župniku, vjernicima. Iz spomenutih uspomena iščitava se mnogo toga što su sestre proživjele u tim prvim danima vjerske pouke. Svuda je vladao

43 Isto.

strah, nepovjerenje, roditelji nisu htjeli slati svoju djecu na vjeronauk. U tim situacijama sestre su imale svoju metodu kako doći do djece, odraslih i uopće do vjernika. Treba samo pogledati život i zalaganje pojedinih sestara kao primjerice s. Ivane Bosco Stojanović, nedavno preminule s. Nivije Batrac i drugih – koliko su puta odlazile u pojedine obitelji, razgovarale s roditeljima da puste djecu na vjeronauk, da djevojke dođu na pjevanje, da se obitelj bez straha vrati u župu. Samo je Bogu znano koliko su poniženja doživjele, pa čak nailazile i na zatvorena vrata i ružne riječi, ali nisu odustajale. A Bog nagrađuje upornost i trud uložen za rast Njegovog kraljevstva.

S vremenom su sestre radeći stekle iskustvo i dobivale nove ideje. I njima i župnicima bilo je veoma stalo do toga da djeca rado dolaze u župu i na vjeronauk. Za to su sestre ulagale velike napore kako pridobiti djecu primjerice za neke pobožnosti.

Sačuvan je program za Pobožnost Majci Božjoj, vjerojatno za Bezgrešnu, jer nosi nadnevak 5. XII. 1954., kao i jedan program za Katehetsku nedjelju 27. IX. 1959. Sve je to trebalo osmisliti i pripremiti jer nije bilo određenih priručnika. Prvu knjigu pod naslovom *Slavimo dan kršćanskog nauka* pripremila je s. Ivana Bosco Stojanović i otisnula ciklostilom u Župi Duha Svetoga u Slavonskom Brodu, dobrohotnošću župnika Marka Majstorovića. Izdana je 1969. godine, i to je prva knjiga te vrste koja je katehisticama itekako dobro došla. Vjerojatno će se u još nečijim dokumentima i mapama naći koji primjerak katehetskog programa i održavanje vjeronaučnih satova.

Uspostava Dijecezanskog katehetskog ureda (DI-KA-TUR)

U Okružnicama Biskupskog ordinarijata u Đakovu objavljujane su sve vijesti i informacije koje su trebale svećenicima i uopće onima koji su bili u pastoralu. Vremena su bila teška i vlast je sve strogo nadgledala, tako da je ovo objavljivanje informacija i vijesti u Okružnicama bilo savršeno mjesto gdje su i oni mogli vidjeti što se događa i na koji način funkcionira jedna biskupija. U tim teškim danima biskup je nastojao pronaći pravi način kako prići djeci, kako predavati vjeronauk, zadržati ih u župi i slično. Iz tih potreba nastao je DI-KA-TUR – Dijecezanski katehetski ured, osnovan 11. studenoga 1957. godine. Naravno da su se sestre odmah uključile i maksimalno dale svoj doprinos radu Ureda. Na neki način Ured je postojao već od 1951. godine, kada je mladi biskup imenovao članove Biskupijskog katehetskog

ureda, izradio Statut, osigurao prostor za rad u biskupskom dvoru. I desna i lijeva ruka biskupa u ovim pothvatima bile su sestre sv. Križa. Među drugim sestrama treba istaknuti rad s. Alojzije, s. Beatissime i drugih. Ipak, najvjernija suradnica ne samo u radu Dijecezanskog katehetskog ureda nego i u oblikovanju i održavanju katehetske škole bila je s. Terezijana Jakim⁴⁴. U Uredu su izlazile određene brošure koje su jako dobro došle svima u katehizaciji. Bili su to mali sveščići – tiskani su sve do 1961. godine, bilo ih je dvanaest i ti su sveščići imali velik utjecaj na sve katehiste, osobito na djecu. Posebno su bile izrađivane bojanke za pojedine blagdane ili prigode i djeca su ih vrlo rado bojila, satima su sjedili mirno i tiho potpuno zauzeti radom. Neki koji su u to vrijeme pohađali vjeronauk pričali su kako su vrlo rado dolazili na satove vjeronauka te da sestrama nije bilo nimalo teško održavati disciplinu, iako je na satovima znalo biti i preko stotinu djece. Kada bi sestra zvoncem dala znak za početak sata, nastala je savršena tišina. Iz svih župa dolazile su sestre i dobivale materijale koji su im trebali. Svoj dio radu Ureda dale su sestre – osobito s. Alojzija, Beatissima, Tomislava, Emilija i druge. Kako je to bilo vrijeme svakovrsne oskudice, sestre su se snalazile pa su primjerice na komadima šperploče iscrtale Božje zapovijedi – svaka ploča jedna zapovijed, tako da su djeca pamtila i slike, a ne samo teoriju. Izrađivale su također geografske karte Svete zemlje, plakate sakramenata i pojedinih događanja u župi. Sestre koje su ovdje radile govore da je u Đakovu bio pravi centar za katehizaciju. Sa svih strana biskupije dolazile su sestre i svećenici, nabavljali

44 Melanija Jakim bila je rodom iz Bačke. Rodila se u mjestu Kucura 21. 1. 1905. godine. Obitelj je bila grkokatolička. U rodnom mjestu završila je osnovnu školu, a Učiteljski je započela u Zagrebu i završila u Križevcima. Kao učiteljica radila je u Kucuri, ali je 1930. godine dala otkaz i stupila u samostan u Đakovu. Poglavari su je poslali u Švicarsku, gdje je završila redovničku formaciju i položila prve zavjete 1933. godine. Vratila se u Đakovo i najprije počela raditi u osnovnoj školi u Đakovu, gdje se odlikovala savjesnim radom i primjenom metodičkih inovacija. Tada je ovdje kateheta bio kasniji biskup Stjepan Bäuerlein, a kada je bio odsutan zamjenjivala ga je s. Terezijana radeći po njegovoj metodi i uputama. On je bio revan i u organizaciji đakovačke mladeži u razna katolička društva onoga vremena – Marijinu kongregaciju, Orlove, Križare. Tu mu je prva pomoćnica i suradnica bila također s. Terezijana. Vodila je Male križare, djevojkama držala predavanja i pouke. Godine 1943. premještena je bila u Donji Miholjac kao učiteljica i poglavarica zajednice. Nakon ukidanja škola s. Terezijana vratila se u Đakovo i uključila se u katehizaciju, što joj nije bilo strano. Zajedno s biskupom Bäuerleinom svoj veliki doprinos dat će u radu katehetskih škola koje je on započeo u Đakovu. S. Terezijana je svim silama i sposobnostima u duhu Pravila i Konstitucija nastojala sestrama izboriti život u novim okolnostima i pomoći da djeca i mladi ostanu vjerni Bogu i Crkvi. Nakon što se katehetska škola „preselila” u Zagreb s. Terezijana će godinama predavati kandidatcima i novakinjama povijest Crkve i Sveto pismo. Umrula je u provincijalnoj kući 2. veljače 1997. godine.

katehetska pomagala i njima se služili u svojem radu. Ovdje se mnogo toga prevodilo, osobito s njemačkog jezika, ali i talijanskog i francuskog, čitalo, crtalo, bojilo, izrezivalo, sve kako bi se svima, i sestrama i župnicima pomoglo u katehizaciji.⁴⁵ Uredu i radu u njemu bilo bi potrebno posvetiti vrijeme i istražiti ga jer je u dijecezanskom arhivu u Đakovu sačuvano dosta materijala, a i u samostanskom arhivu i biblioteci našlo bi se također još materijala.

U tim vremenima s. Tomislava napisala je i kratki prikaz povijesti katedrale na nekoliko jezika. Ove ploče u predvorju prvostolnice i danas služe svojoj svrsi.

Bojanke za Božić izrađene u DI-KA-TUR-u – ovaj rad djeca su inače jako voljela.

45 Usp. KOJAKOVIĆ, S. Zorka, *Sestre sv. Križa u službi katehizacije*.

Sudionice Katehetske škole u Đakovu 1965. godine.

Polaznice Katehetske škole u Đakovu sa s. Tomislavom, s. Terezijanom.

S. Tomislava u pripremi materijala za vjeronauk u DI-KA-TUR-u.

S. Beatissima na satu vjeronauka u Đakovu.

Umjesto zaključka

Prenošenje vjere i odgoj u Crkvi uvijek je bio važan zadatak. Nakon što su sve crkvene škole godine 1945. bile podržavljene i vjerska pouka više se nije mogla održavati u školama, biskupi u okviru Biskupske konferencije Jugoslavije (BKJ) prionuli su traženju novih putova i rješenja, kako djeci prenijeti vjeru i kako ih zadržati uz Crkvu. U tim inicijativama prednjačio je đakovački biskup mons. Stjepan Bäuerlein, koji je na ovo mjesto imenovan 1951. godine. Prije toga bio je kateheta na samostanskim školama u Đakovu. Uz svesrdnu pomoć i suradnju sestara prionuo je osnivanju najprije katehetskih tečajeva koji su prerasli u katehetsku školu. Sestre sv. Križa u to su vrijeme izvršile svoj zadatak koji im je u srce usadio utemeljitelj o. Teodozije, kada je prve sestre poslao najprije u škole, a biskup ih je Strossmayer za taj zadatak i pozvao u Đakovo. Sada više nisu mogle predavati svoje predmete za koje su se školovale, ali su svim srcem prionule predavanju vjeronauka. Bio je to pionirski posao, sasvim nepoznat sestrama, malo sumnjičavo promatran od svećenika, ali podržavan od biskupa i potpomognut Božjom milošću. U katehetskim tečajevima dobile su potrebno teoretsko znanje, a metode predavanja već su znale. Tako se školski rad sestara sv. Križa nastavio u katehizaciji sve do danas. Od početka preuzele su vjeronauk u školama, a neke od sestara predaju i druge predmete. Tako ovim radom ispunjavaju i želju biskupa Strossmayera.

SUMMARY

Estera Radičević

THE BEGINNINGS OF THE CATECHETIC WORK OF THE SISTERS OF MERCY OF THE HOLY CROSS IN ĐAKOVO

The beginnings of the catechetical work of the Sisters of the Holy Cross in Đakovo have been discussed in several places and from various perspectives. In this article, I aim to explore the monastery's chronicles, which were previously unavailable, as well as the memories of the sisters who attended the catechetical school and were among the first catechists. My goal is to uncover any hidden information, as there is unfortunately limited documentation about this school; what does exist must be compared with other documents for context. Additionally, it was necessary to review the obituaries of the deceased sisters to determine if they had any involvement in religious education.

In Đakovo, the School for the Formation of Catechists operated as an illegal institution after all convent schools were abolished and nationalized.

The school operated in three stages from 1957 to 1971 and was attended by the Sisters of St. Cross, as well as sisters from other religious orders, including the Ursulines, Notre Dames, Dominicans, and others. Due to concerns about potential searches of the premises and archives, all documentation was destroyed. As a result, no certificates or confirmations were issued to attest that the sisters had graduated from this school. However, their professors, superiors, and Bishop Stjepan Bäuerlein were aware of which sisters had attended and graduated. This knowledge enabled them to obtain a canonical mission to teach religious education outside the school and in parishes.

In any case, it was a specific school that functioned very well in training the sisters to teach religious education. Prior to the abolition of schools in 1945, the sisters had never taught religious education, which made the challenge significant. However, they adapted successfully and have continued to perform this role up to the present day.